

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 060-09-3/2019/8
Ljubljana, 8. 5. 2019

Predlog

ZAPISNIK

17. seje Komisije Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide, ki je bila v četrtek, 28. 3. 2019, v sobi 212/II, Šubičeva 4, Ljubljana.

Seja se je začela ob 14.00 uri in se zaključila ob 16.30 uri.

PRISOTNI:

- predsednik komisije: mag. Peter Požun,
- podpredsednik komisije: Danijel Kastelic,
- člani komisije: Igor Antauer, dr. Matjaž Gams, Mitja Gorenšček, Tomaž Horvat, Lidija Jerkič (v času obravnave 1. in 2. točke dnevnega reda), Alojz Kovšca, Ladislav Rožič
- nadomestna člana: Bojana Potočan (nadomeščal Jožeta Smoleta), Branimir Štrukelj (nadomeščal Lidijo Jerkič v okviru obravnave 3. točke dnevnega reda).

OPRAVIČENO ODSOTEN:

- član komisije: Jože Smole.

OSTALI PRISOTNI:

- Samo Bevk, poslanec Državnega zbora, Poslanska skupina SD,
- Peter Svetina, Tone Dolčič, Ivan Šelih, Varuh človekovih pravic Republike Slovenije,
- mag. Lado Bradač, Urša Židan, Ministrstvo za notranje zadeve,
- Nina Koželj, Robert Golobinek, Ministrstvo za pravosodje,
- Bojan Majcen, Lucija Božikov, Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij,
- mag. Katja Rihar Bajuk, Janja Romih, Maja Bohinjč, Damijana Šarčević, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti,
- Tanja Mate, Nadja Čobal, Ministrstvo za zdravje.

Sejo je sklical predsednik komisije mag. Peter Požun in jo vodil v okviru 3. točke dnevnega reda. 1. in 2. točko dnevnega reda pa je Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot zainteresirano delovno telo obravnavala skupaj s pristojno Komisijo za državno ureditev, zato je v okviru obravnave navedenih dveh točk dnevnega reda sejo vodil predsednik pristojne komisije Rajko Fajt.

Dnevni red (9 ZA, 0 PROTI):

1. **Štiriindvajseto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2018, EPA 420–VIII – KOT ZAINTERESIRANO DELOVNO TELO***
2. **Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2018, 421–VIII – KOT ZAINTERESIRANO DELOVNO TELO***
3. **Predlog zakona o spremembi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDPD-E) – skrajšani postopek, EPA 419-VIII**

* Obravnavano skupaj s pristojno Komisijo za državno ureditev.

Ad 1.)

Komisija za državno ureditev kot pristojna komisija in Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot zainteresirana komisija sta 28. 3. 2019 skupaj obravnavali Štiriindvajseto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2018. Poročilo je v obravnavo Državnemu zboru predložil Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: varuh).

Komisiji **sta se seznanili**¹ s poročilom.

Komisiji ugotavljata, da je varuh v zadnjih šestih letih predložil kar 2.500 strani ugotovitev, mnenj, kritik, predlogov in priporočil, 2018 pa uspešno zaključil obravnavo več kot 2.600 zadev. Poročilo varuha za 2018 ni nič manj obsežno kot v preteklih letih saj je na podlagi 4700 prejetih zadev (od teh je bilo utemeljenih 309 pobud) ugotovil 377 kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin pri kar 45 organih (največ s področja pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Vlade RS ter organov na ravni lokalne samouprave (občinah)). Vsi ti podatki kažejo na to, da se stanje na področju varstva človekovih pravic ne izboljšuje tako, kot bi si želeli.

Varuh je v poročilu za 2018 podal 88 priporočil različnim državnim organom, za katere pričakuje, da bodo v najkrajšem možnem času tudi uresničena. Izkušnje iz preteklosti, ki kažejo na to, da velik del priporočil ni upoštevanih, po mnenju varuha sproža vprašanje odgovornosti vseh, ki ne storijo dovolj za zaščito in uresničevanje človekovih pravic. Pri tem varuh izpostavlja tudi odgovornost zakonodajne veje oblasti, ki bi morala poleg spremljanja zakonodajnih rešitev stalno spremljati tudi njihovo izvrševanje. Po mnenju varuha bi bilo nujno zagotoviti višjo stopnjo učinkovitosti vseh vej oblasti in vseh državnih institucij ter institucij na lokalni ravni.

Komisiji sta bili seznanjeni s stališčem Ministrstva za pravosodje, ki poudarja, da varuhovo poročilo vsako leto kaže jasno sliko spoštovanja človekovih pravic v Republiki Sloveniji. Navedeno ministrstvo, ki opravlja naloge koordinacijskega organa za pripravo odzivnega poročila Vlade na vsakokratno varuhovo poročilo, je februarja letos že pozvalo vse vladne službe in ministrstva k pripravi odzivnih poročil po posameznih

¹ Ni bilo glasovanja, zgolj prebran ugotovitveni sklep o seznanitvi s poročilom.

področjih in predvideva se, da bo skupno odzivno poročilo Vlada obravnavala že na eni izmed sej aprila 2019. Ministrstvo za pravosodje dodatno pojasnjuje, da bo tudi v prihodnje ohranilo prakso vmesnih odzivnih poročil, ki jih z zadovoljstvom sprejema tudi varuh. Zaradi kratkih rokov bo letošnje vmesno poročilo izjemoma vključeno kar v Informacijo o realizaciji priporočil Državnega zbora, sprejetih ob obravnavi Triindvajsetega rednega letnega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2017, ki bo del skupnega odzivnega poročila Vlade.

Ministrstvo za pravosodje je priporočila varuha iz poročila za 2018, ki se nanašajo na resorno področje ministrstva (skupaj 19), že proučilo in pripravilo konkretne odzive. Od vseh priporočil sta ostali nerealizirani dve priporočili, tri so delno realizirana, pet jih je v celoti realiziranih, devet pa je takih, ki se dotikajo stalnih nalog ministrstva v smislu skrbi za krepitev delovanja pravosodja in učinkovitega ter kakovostnega izvajanja sodne oblasti.

Komisiji sta bili seznanjeni tudi s pojasnili Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki je že pripravilo odziv na priporočila varuha, ki se v večji meri nanašajo na sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, socialnega varstva, delovnopravne zakonodaje in sistema brezposelnosti, ter ga posredovalo Ministrstvu za pravosodje kot koordinatorju odzivnega poročila. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti poudarja, da z varuhom pogosto sodeluje, da vsako njegovo priporočilo skrbno prouči in skuša najti načine in rešitve za njegovo realizacijo, četudi kdaj na malo drugačen način kot predlaga varuh.

Varuh je komisijama poročal tudi o tem, da so bila s sprejemom novele Zakona o varuhu človekovih pravic 2017 uresničena dolgoletna prizadevanja, da se mu tudi na zakonski ravni prizna status polnopravne nacionalne institucije za človekove pravice s statusom A po t. i. Pariških načelih. Pri tem varuh izpostavlja, da bi bilo za njegovo resnično neodvisno delo v prej omenjeni vlogi (polnopravni status A naj bi se mu priznal 2020) nujno zagotoviti tudi njegovo finančno neodvisnost, k čemur je že večkrat pozval Vlado RS.

Na podlagi prej navedene novele zakona je bil ustanovljen tudi Svet varuha človekovih pravic, ki je vezan na mandat varuha, kar pomeni, da bo letos začel delovati v prenovljeni sestavi. Varuh je 2018 svoje pristojnosti izvrševal tudi v stikih z ljudmi na terenu (opravljenih 12 poslovanj izven sedeža) ter uspešno (so)deloval tudi na mednarodnem področju.

Kot že večkrat poprej, varuh opozarja na nesprejemljivost prepočasnega odzivanja Vlade in Državnega zbora na odločbe Ustavnega sodišča, ki terjajo odpravo zakonskih določb, ki so neskladne z Ustavo RS. Varuh poroča o več kot desetih odločbah Ustavnega sodišča, ki ostajajo neuresničene, med drugim tudi vprašanje izbrisanih kvalificiranih obveznosti na podlagi Zakona o bančništvu (ZBan-1) ter sprejem oseb, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, na varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov. O obeh problematikah je večkrat razpravljal in pozival k njuni razrešitvi tudi Državni svet oziroma njegovi pristojni komisiji.

Varuh poroča tudi o 78 primerih kršitev načela dobrega upravljanja. Nekateri državni organi se ne držijo rokov, nerazumno dolgo se rešuje vloge in vsi roki se prekoračujejo.

Hitro odločanje o pritožbah na prvi kot drugi stopnji bi bilo nujno zlasti v primerih odločanja iz naslova uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, kjer se ponovno soočamo z dolgotrajnimi postopki odločanja na drugi stopnji. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti sicer poroča o tem, da se trudi čim bolj zmanjšati nastale zaostanke, a večjega napredka zaenkrat ni zaznati. Komisiji ob tem ugotavljata, da varuh poroča, da je bil na njegov predlog, ki sta ga lani v svojem mnenju podprli tudi komisiji, na spletni strani navedenega ministrstva ponovno vzpostavljen števec pritožb, ki čakajočim na odločitev ministrstva vsaj malo pomaga spremljati stanje njihove pritožbe.

Komisiji se zavedata, da človekove pravice predstavljajo obsežno materijo, zaradi česar Varuh v poročilu težko popiše vsak posamezen primer domnevnih kršitev, vendarle pa opozarjata na to, da bi morebiti kazalo v prihodnje razmisliti o načinu bolj konkretnih zahtev po sprejemanju odgovornosti za neopravljeno delo na ministrstvih in drugih državnih institucijah. Pogosto se namreč zdi, da se določene problematike zgolj »pospravi v predal« in čaka, da se prah okoli njih poleže. Le tako si je mogoče razlagati, da se nekatera opozorila v varuhovih poročilih ponavljajo leta in leta, a premikov ni. Pri tem se pogosto kot razloge za pasivnost navaja finančne ovire, kar mnogokrat ne drži.

Komisiji sta dodatno opozorili, da poslanci Državnega zbora, državni svetniki in ostali funkcionarji nosijo politično odgovornost za svoje delo, medtem ko je odgovornost strokovnih služb velikokrat porazdeljena med vse uradnike, zaradi česar na koncu nihče ne prevzame individualne odgovornosti. Komisiji se zavedata, da zaradi varstva osebnih podatkov in zagotovljene anonimnosti vseh, ki se obračajo na Varuha, v poročilu ni mogoče razkrivati konkretnih imen pritožnikov in domnevnih kršiteljev, vendar to ne bi smel biti izgovor za neukrepanje. Pri tem komisiji izpostavljata enega od primerov, na katerega varuh opozarja že več kot pet let in njegova rešitev ni povezana z visokimi stroški, zaradi česar je nerazumljivo, da težava ostaja neurejena. Gre za pomanjkljivost zakonodaje, ki ne predvideva glasovanja po pošti za osebe, ki te namere niso izrazile vsaj deset dni pred dnem glasovanja, ob tem pa ne ureja položaja tistih, ki jim je v času po tem odvzeta prostost oziroma so sprejeti na zdravljenje v bolnišnico ali v institucionalno varstvo socialnovarstvenega zavoda, zato ne morejo glasovati niti na volišču niti ne več po pošti. Komisiji ponovno pozivata k razrešitvi te težave, ki jo je v lanskoletnem mnenju k poročilu varuha za 2017 izpostavil tudi Državni svet. Državljeni imajo pravico zahtevati odgovorno in predano delo državnih uslužbencev in prav tako njihovo odgovornost za delo, ki ga opravljajo, in ima posledice za državo.

Komisiji izpostavljata tudi spletno komuniciranje, ki je velikokrat zatočišče sovražnih komentatorjev, ki jih le redko doletijo ustrezne sankcije. Komisiji menita, da na tem področju prihaja do kršitev človekovih pravic, saj posameznik, ki je očrnjen v spletnih medijih, težko doseže pravico ali »očisti« svoje ime. Po mnenju komisij tem oblikam sovražnega govora kot družba namenjamo premalo pozornosti. Krepiti bi bilo treba zavedanje o prevzemanju odgovornosti za izgovorjene besede in pripraviti spremembe zakonodaje, ki bi med drugim zagotovila ustrezno zaščito vsakemu, ki je tarča tovrstnih napadov v spletnih medijih.

Varuh izpostavlja tudi še vedno neurejen dostop do sanitarij in vode v nekaterih naseljih, zlasti romskih. Poudarja, da slednje ne predstavlja le kršitve človekovih pravic, ampak je tudi neetično in v nasprotju z načeli pravičnosti. Komisiji se strinjata, da je nujno urediti

in izboljšati bivanjske razmere Romov, hkrati pa opozarjata, da so pogosto zaradi kršitev javnega reda in miru s strani posameznikov iz romskih naselij človekove pravice kršene tudi državljanom, ki živijo v njihovem sosedstvu. Največji problem v romskih naseljih na Dolenjskem predstavljajo neurejene bivanjske razmere, ostale težave pa so njihova posledica. Zaskrbljujoče je, da romski otroci neredno obiskujejo šolo in zato še vedno večinoma ne končajo osnovnošolskega izobraževanja, kar je osnova vsake uspešne integracije v družbo.

Komisiji poudarjata, da ne drži, da lokalne skupnosti ne pomagajo po svojih močeh pri urejanju bivanjskih razmer v romskih naseljih. Kot primer se izpostavlja Mestno občino Novo mesto, ki pripravlja OPPN (občinski podrobni prostorski načrt) za romsko naselje Žabjak, ki bo omogočil ureditev in legalizacijo gradenj. Lokalne skupnosti Romom, kot tudi vsem drugim brezposelnim državljanom, plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje, kar v nekaterih okoljih predstavlja velik strošek. Za dogajanja v romskih naseljih in skupnosti država nosi velik del odgovornosti, saj občine nimajo nadzora nad policijo, inšpekcijskimi službami, nad izvajanjem socialne politike in ostalim. Država bi zato morala sistematično pristopiti k oblikovanju politik v zvezi z romskimi skupnostmi in v sodelovanju z Romi usmeriti pozornost k njihovem zaposlovanju. Večina Romov je namreč trenutno odvisnih od socialnih podpor in se niti ne poskuša zaposliti. Prav tako bi bilo nujno več pozornosti usmeriti v spreminjanje tradicionalnih vzorcev, ki so v škodo skupnosti in posameznikom v njej (npr. poroke mladoletnih oseb).

Komisiji sta dodatno opozorili, da je treba med prebivalci Slovenije krepiti zavedanje, da smo vsi državljani pred zakonom enaki. Kot primer se navaja sodbo sodišča, s katero se je privatno zemljišče, na katerem stoji nelegalno romsko naselje, na koncu romski skupnosti dodelilo v uporabo, ker Romi na njej bivajo že desetletja. Razumljivo je, da takšna sodba pri lastnikih navedenega zemljišča sproži osuplost, povzroči nezaupanje v pravno državo ter dvom v enakost pred zakonom.

Komisiji sta ponovno opozorili na odprta vprašanja integracije tujcev s stalnim ali začasnim prebivališčem v Republiki Slovenije in na težave, s katerimi se pri svojem delu srečujejo lokalne skupnosti in državne ter lokalne ustanove (šole, vrtci, uradi, zdravstveni domovi, centri za socialno delo ...). V letu dni, odkar so komisije in interesne skupine Državnega sveta ter tudi plenum Državnega sveta obravnavali to problematiko in nanjo s sprejetimi sklepi opozorili Vlado RS, v praksi obljubljeni ukrepi Vlade RS še niso zaživel. V resnici vedno več lokalnih skupnosti opozarja na težave, zaradi česar komisiji predlagata varuhu, da navedeni tematiki v prihodnje posveti več pozornosti. Komisiji lahko le ponovno opozorita, da je mogoče s pravočasnim in primernim ukrepanjem zagotoviti integracijo tujcev v slovensko družbo in se izogniti morebitnim konfliktom, pri čemer se sprašujeta tudi o varstvu človekovih pravic tujca, ki želi določeno storitev države, pa mu je ta onemogočena, ker ne zna jezika, in po drugi strani o kršenju človekovih pravic zaposlenim v javnih ustanovah, ki bi želeli nuditi storitve, vendar tega ne morejo, ker ne obvladajo jezika tujcev, ki se obračajo nanje.

Varuh izpostavlja tudi neaktivnost države na področju varovanja zdravega okolja. Še vedno nimamo ustreznih predpisov, ki bi urejali izpuste smradu v okolje, še vedno se ne opravlja meritev izpustov zraka na podlagi neodvisnega nadzora, prav tako še nismo uspeli sanirati onesnaženih in degradiranih območij. Na navedene težave varuh prav tako opozarja že leta.

Komisiji sta opozorili, da se pri umeščanju infrastrukturnih objektov v prostor srečujemo s konfliktom dveh nasprotujočih si interesov. Na eni strani so tisti, ki dokazujejo, da so jim kršene človekove pravice, ker bodo infrastrukturni objekti zgrajeni na njihovem zemljišču ali njihovi bližini, na drugi strani pa so občani, ki dokazujejo, da so kršene njihove pravice, ker nimajo dostopa do vseh infrastrukturnih storitev. Tako nekatere civilne iniciative rušijo vse projekte in zavirajo njihovo uresničevanje, pa čeprav bi koristili širši skupnosti, saj v želji po uresničevanju svojih ciljev ne čutijo nobene odgovornosti do skupnosti. Navsezadnje tudi država od njih ne zahteva, da bi ob sprožitvi svojih pobud nosili kakšno odgovornost. Državljeni morajo imeti možnost vpliva, vendar pa mora zakonodaja preprečiti tudi zlorabe (npr. lobiranje na podlagi sledenja parcialnih interesov in koristi). Posamezna civilna iniciativa tako trenutno lahko onemogoči izvedbo vsakega projekta, ne da bi za posledice prevzela kakršnokoli odgovornost.

Varuh opozarja, da je pogosto kršeno načelo pravne in socialne države ter ugotavlja, da v javnosti še vedno ostaja trdno zasidrano prepričanje, da v sodnih postopkih posameznikom niso zagotovljene enake pravice, zato ponovno poziva k sprejemanju ukrepov za izboljšanje kakovosti sodnih odločb in oblikovanje enotne sodne prakse, saj se bo tudi s tem okrepilo zaupanje ljudi v pravno državo in sodni sistem. Varuha prav tako skrbi, da je dostopnost pravnega varstva za številne še vedno otežena. Brezplačna pomoč je sicer resda zakonsko zagotovljena, a še vedno težko dostopna, čeprav se veliko nevladnih organizacij, odvetnikov, notarjev in lokalnih skupnosti na tem področju aktivno angažira.

Varuh je tudi v tokratnem poročilu opozoril, da lokalne skupnosti ne spoštujejo odločbe Ustavnega sodišča, ki nalaga lokalnim skupnostim, da razveljavijo odloke o kategorizaciji občinskih cest v primerih neurejenih lastniških razmerij. Kot je bilo že nekajkrat ugotovljeno, gre za tako kompleksen problem, da je nujen napor države za pripravo sistemskih rešitev, skupaj s finančnim okvirom. Komisiji sta se strinjali, da to postaja vedno večji problem, saj občine kršijo pravice svojim občanom in posegajo v njihovo lastnino, vendar so lokalne skupnosti ujetnice zatečenega stanja. Sedaj ga v okviru finančnih možnosti rešujejo v manjši meri, vendar za celovito rešitev lokalne skupnosti nimajo dovolj financ. Komisiji sta pozdravili varuhovo ugotovitev, da je ključ do rešitve na strani države, ki mora spremeniti zakonodajo in hkrati zagotoviti sistemski finančni vir za poplačilo odškodnin lastnikom zemljišč, na katerih so speljane javne ceste. V primeru, da se država ne bo lotila tega vprašanja, se bo žal nadaljevalo stanje nespoštovanja ustavne odločbe.

Komisiji opozarjata, da je nerealno pričakovanje države, da bi to problematiko reševale lokalne skupnosti same, saj nimajo dovolj mehanizmov, niti finančnih niti kadrovskih možnosti za njeno razrešitev. Izplačane odškodnine bi po nekaterih ocenah v povprečju vsako občino stale toliko, kot znaša njen letni proračun. Tako visokih obremenitev lokalne skupnosti ne morejo prenesti, saj bi z izplačevanjem visokih odškodnin ogrozile izvrševanje svojih ostalih obveznosti, kot je na primer skrb za vzdrževanje komunalne infrastrukture. Komisiji opozarjata še, da ne gre samo za vprašanje lastništva, težave se v povezavi z nerešenimi lastninskimi pravicami pojavljajo tudi pri umeščanju komunalne infrastrukture v prostor, kar lahko vodi v kršenje človekovih pravic lastnikom spornih zemljišč, hkrati pa neurejeno stanje zmanjšuje vrednost nepremičnin.

Varuh v poročilu izpostavlja pozitiven trend zmanjšanja števila zaprtih oseb, a so kljub temu zavodi za prestajanje kazni še vedno prezasedeni, bivalne razmere v njih pa zato niso dobre. Opozarja tudi na pomanjkanje organiziranih dejavnosti in zagotavljanja dela vsem zaprtim osebam, ki so sposobne za delo, pa tudi na kadrovsko problematiko v navedenih zavodih. Tudi komisiji ponovno opozarjata na pravice pravosodnih policistov, ki so preslabo plačani za svoje delo, pri katerem se zaradi kadrovske stiske v zavodih za prestajanje kazni soočajo z veliko pritiski. Komisiji menita, da se kadrovskega primanjkljaja ne bo dalo rešiti, dokler se ne bodo izboljšali pogoji dela pravosodnih policistov, saj trenutno ni interesa za opravljanje navedenega poklica.

Varuh kot področje, na katerem je bil narejen velik napredek, izpostavlja pravice otrok in zakonsko ureditev več kot deset let zgolj projektno vodenega zagovorništva otrok. Zakonska podlaga za izvajanje zagovorništva otrok je zapisana v Družinskem zakoniku, ki začne veljati s 1. aprilom 2019 in s katerim bo prišlo do prenosa številnih pristojnosti odločanja o družinskih vprašanjih s centrov za socialno delo na sodišča. Varuh pri tem upa, da držijo zagotovila Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, centrov za socialno delo in sodišč, da so na nov sistem delovanja dobro pripravljeni.

Za vzpostavitev zagovorništva otrok so vzpostavljene vse pravne podlage, zagotovljeni so kadri (sedem koordinatorjev na terenu po različnih regijah, sedem supervizorjev, malo čez 60 zagovornikov, ki so posebej usposobljeni za delo z otroki in delujejo na prostovoljski bazi), vzpostavljen je tudi Strokovni svet varuha človekovih pravic za zagovorništvo otrok. Komisiji sta bili seznanjeni, da se opaža porast števila otrok, ki potrebujejo zagovornika, kar se lahko pripiše tako večji stopnji splošne ozaveščenosti o obstoju zagovorništva kot tudi večji stopnji aktivnosti sodišč na tem področju. Z namenom večje promocije zagovorništva med ljudmi se pripravlja več promocijskih akcij, ki bodo namenjene ne zgolj strokovnjakom, ki se bodo z zagovorništvom srečevali pri svojem delu, ampak tudi splošni javnosti. Za predstavitev zagovorništva se zanimajo tudi v tujini, kjer ga ocenjujejo kot primer dobre prakse. Državni svet je zagovorništvu že večkrat izrekel podporo, tudi ob obravnavi poročil v preteklosti.

Komisiji ugotavljata, da je v obširnem, več kot 400 strani obsegajočem poročilu, kršitvam pravic invalidov namenjenih zgolj sedem strani. Glede na številna nerešena vprašanja, na katera redno opozarjajo invalidske organizacije, komisiji varuhu predlagata, da se v naslednjih letih področju invalidskega varstva podrobneje posveti. Invalidov, ki so organizirano vključeni v različne invalidske organizacije, je namreč okoli 118.000, zagotavljanje enakosti v slovenski družbi pa zanje ostaja pereč problem, na kar sicer z naslovom poglavja 2.1.2. v svojem poročilu jasno opozarja tudi varuh.

Komisiji opozarjata, da je Slovenija Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov, ki ima status mednarodne pogodbe, ratificirala že leta 2004. Šele enajst let po tem je bil sprejet Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, v okviru katerega je sicer jasno zapisano, kakšne so dolžnosti državnih organov in lokalnih skupnosti v povezavi z zakonskimi določbami, a je napredek na nekaterih področjih še vedno minoren. Tako na primer še vedno nista zagotovljeni ustrezna dostopnost do sodišč in možnost za polno uresničevanje volilne pravice, predvsem pa se ne sledi določbam 2017 sprejetega Gradbenega zakona, ki določa, da bi se morale objekte graditi in zagotavljati njihovo

uporabo na način, da bodo neovirano dostopni vsem ljudem, ne glede na njihovo morebitno trajno ali začasno oviranost. Enako naj bi veljalo za rekonstrukcije že obstoječih zgradb. V praksi tako zlasti gibalno ovirani invalidi ugotavljajo, da so v mnoge stavbe še vedno primorani vstopati skozi stranske vhode, čez skladišča in različne neustrezne prostore, ali pa urejati upravne zadeve v avlah, stranskih hodnikih ali celo v avtomobilih; vsekakor na neenakopraven in velikokrat človeku nedostojen način. Pri tem je zaskrbljujoče, da sta med organi, ki še vedno ne omogočajo primerne dostopa do prostorov znotraj stavbe skozi glavni vhod, tudi pristojno Ministrstvo za okolje in prostor ter Ministrstvo za pravosodje. Komisiji zato pozivata varuha, da od posameznih organov zahteva bolj aktiven odziv, ne zgolj informiranje invalidov o tem, kakšne možnosti dostopa imajo oziroma nimajo do njihovih prostorov (primer Okrožnega sodišča v Slovenj Gradcu, ki je v poročilu varuha opisan na str. 69).

Komisiji menita, da bi na področju dostopnosti morale večjo nadzorstveno vlogo odigrati tudi gradbena, geodetska in stanovanjska inšpekcija, ki deluje v okviru Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor, s tem da bi se zaostriло izdajanje uporabnih dovoljenj, ki ne bi bilo mogoče brez poprejšnjega natančnega pregleda, ali je državljanom z različnimi oviranostmi dejansko omogočen neoviran dostop do objektov. K aktivnemu reševanju problematike dostopnosti grajenega okolja za invalide je večkrat (na žalost neuspešno) pozval tudi Svet Vlade Republike Slovenije za invalide.

Komisiji pozivata k na splošno bolj humano grajenemu okolju v Sloveniji, saj trendi starajoče se družbe nakazujejo, da bosta v prihodnje dostopnost in zmožnost gibanja tesno povezani ne zgolj z vprašanjem invalidnosti, ampak tudi staranja na splošno. V zvezi s tem izpostavljata nujnost spremembe stanovanjske zakonodaje, ki bo omogočila hitrejše postopke za vgraditev dvigal v večstanovanjskih stavbah, saj trenutno velja pogoj, da se morajo s posegom strinjati vsi etažni lastniki, kar pa je velikokrat težko doseči. Večstanovanjski objekti brez dvigal pogosto pomenijo nepremostljivo oviro za starejše in gibalno ovirane posameznike.

Komisiji in Državni svet so v preteklih letih v svojih mnenjih k varuhovim poročilom večkrat podprli prizadevanja varuha za vzpostavitev urgentnega oddelka za otroško pedopsihatrijo, zato komisiji z zadovoljstvom sprejemata novico, da je bila februarja 2019 po dolgih letih obljub v okviru Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana končno odprta enota za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo, katere delovanje bo varuh podrobno spremljal tudi v prihodnje. Prav tako se je po poročanju varuha končno razrešila (na žalost po sodni in ne po zakonodajni poti) problematika neupravičeno odvzete možnosti staršem slepih in slabovidnih otrok, da prejemajo dva različna dodatka. Navedena pravica jim je bila odvzeta na podlagi navodila Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, s čimer se je po opozorilih varuha kršilo načelo pravičnosti in dobrega upravljanja.

Varuh že več let v svojih letnih poročilih, kot enega izmed nazornih in že dolgo nerešenih primerov kršenja človekovih pravic, izpostavlja diskriminacijo študentov invalidov pri zagotavljanju prevoza med študijem. Komisiji ugotavljata, da je na podlagi svetniške pobude državnega svetnika Alojza Kovšce k ureditvi navedene problematike 2018 pozval tudi Državni svet. Komisiji sta seznanjeni, da se navedene težave trenutno razrešuje na podlagi posebnega razpisa Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, kar pa predstavlja nesistemske rešitev. S problematiko neurejenega

načina financiranja prevoza se namreč soočajo tudi ostale kategorije invalidov, zato bi se moralo to področje urediti celovito za vse invalide, na kar invalidske organizacije opozarjajo že dlje časa.

Tako Državni svet kot varuh že nekaj let vztrajno opozarjata na nujnost popolne prenove sistema invalidskega zavarovanja s poudarkom na že več kot 30 let nespremenjeni ureditvi postopkov ugotavljanja vrst in stopenj telesnih okvar pri pripravi izvedenskih mnenj invalidskih komisij. Podlago zanje namreč še vedno predstavlja Samoupravni sporazum o seznamu telesnih okvar (Ur. l. SFRJ št. 38/83 in 66/89), katerega veljavnost je bila podaljšana skladno z 2. odst. 321. člena ZPIZ, sprejetega leta 1992. Na podlagi navedenega sporazuma se uveljavlja pravice do invalidnine, vendar le za poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. Komisiji pritrjujeta varuhu, ki opozarja na to, da se je v zadnjih treh desetletjih zagotovo pojavilo veliko število novih telesnih okvar in poklicnih bolezni, ki jih navedeni sporazum ne zajema. Za različne študije na tem področju se je namenilo že veliko finančnih sredstev, a rezultatov še vedno ni. Prav tako še vedno ni bil sprejet podzakonski akt, s katerim bi uredili področje poklicnih bolezni.

Komisiji podpirata tudi nedavno podano pobudo državnega svetnika Tomaža Horvata, da se prejemnikom invalidske pokojnine, ne glede na doseženo pokojninsko dobo, zagotovi pokojnina v višini najmanj 500 evrov, kar bi prejemnikom invalidske pokojnine zagotovilo višjo stopnjo socialne varnosti. Invalidnost namreč ni vprašanje svobodne volje posameznika in njegove želje biti ali ne biti zaposlen, ampak je z njo lahko soočen vsakdo v kateremkoli trenutku svojega življenja.

Že nekaj let ostaja pereča tema tudi vprašanje enakosti pravic zavarovancev iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki so v času do 31. 12. 2012 dokupili dobo študija in služenja vojaškega roka. Gre za problematiko, ki jo je varuh človekovih pravic skušal urediti tudi na podlagi zahteve za ustavno presojo posameznih členov ZPIZ-2, a Ustavno sodišče ni ugotovilo neustavnosti izpodbijanih določb. V Državnem zboru je bila 2017 sicer sprejeta novela ZPIZ-2E, s katero pa se je priznalo zavarovalno dobo le tistim zavarovancem, ki so bili do 31. 12. 2012 prostovoljno vključeni v pokojninsko zavarovanje. Tisti zavarovanci, ki so dokupili pokojninsko dobo na podlagi časa, v katerem so študirali in služili vojaški rok, pa ostajajo v neenakem položaju, čeprav so bili njihovi zneski vplačil v sistem na podlagi navedenega dokupa veliko višji od zneskov, ki so jih v istem obdobju vplačevali zavarovanci iz naslova prostovoljnega pokojninskega zavarovanja. Tako Vlada kot Državni zbor bi zato po mnenju komisij morala vprašanje različnih pokojninskih dob, ki se priznavajo posameznikom na podlagi prostovoljnih vplačil oziroma dokupov pokojninske dobe, urediti celovito, ne pa da se je, kot opozarja varuh, z novelami ZPIZ-2, ki so bile sprejete po ustavni odločbi iz 2017, vzpostavilo še dodatna razlikovanja med posameznimi zavarovanci. Na nujnost vzpostavitve enakosti z vidika dokupa dobe do 31. 12. 2012 sta v različnih mnenjih k posameznim zakonskim predlogom, ki so bili vloženi v zakonodajno proceduro, a niso bili sprejeti, že večkrat opozorila tako pristojna Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot tudi Državni svet.

Na področju zdravstva komisiji izpostavljata trenutno pogosto omenjano problematiko čakalnih dob, ki nimajo samo neposrednega vpliva na pravico posameznika do pravočasne zdravstvene obravnave, ampak posredno tudi na njegovo socialno varnost (nekateri zaposleni se odločajo za najem brezobrestnih kreditov za poplačilo stroškov

samoplačniških operativnih posegov, ki jim omogočajo hitrejšo ozdravitev in posledično hitrejšo vrnitev na delovno mesto). Varuh se strinja, da gre za problematiko, ki bi jo bilo nujno razrešiti, a hkrati pojasnjuje, da na tem področju ne zaznava večjega števila pritožb, kar bi se lahko pripisalo dejstvu, da so ljudje že izgubili vsako upanje, da se bo situacija izboljšala. Morebitne pritožnike sicer varuh napotuje na zastopnike pacientovih pravic.

Varuh sicer v okviru zdravstvenega varstva kot enega od večjih problemov zaznava neuresničene obljube o sprejemu novega Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ter dejstvo, da navkljub ugotovljeni neustavnosti trenutne ureditve, pravice posameznika iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja še vedno niso urejene na zakonski ravni, ampak le v okviru Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki jih sprejema Skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije na podlagi soglasja ministra za zdravje. Navedena pravila sicer podrobneje urejajo vrste in obseg pravic, obveznosti zavezancev in zavarovanih oseb, pogoje in postopke za uresničevanje pravic, standarde zdravstvenih storitev in pripomočkov, varstvo pravic zavarovanih oseb in nadzor uresničevanja navedenih pravic in obveznosti.

Komisiji opozarjata tudi na to, da zavarovanci, ne glede na uzakonjene pravice do izbire zdravnika in zdravstvenega zavoda (80. člen ZZVZZ), zaradi trenutnih razmer v družinski medicini v resnici te pravice ne morejo uveljavljati. Kot najnovejšo težavo na primarni zdravstveni ravni namreč komisiji zaznavata informacije o tem, da so družinski zdravniki v nekaterih regijah, zaradi dviga dovoljenega števila opredeljenih bolnikov, ki je v Splošnem dogovoru za zdravstvo 2019 ponovno vezano na regijsko povprečje, prenehali opredeljevati nove paciente in napovedali odpovedi delovnih razmerij.

Komisiji opozarjata, da sodobna družba s svojim stremljenjem po nenehni rasti, različnimi neoliberalnimi in globalnimi zahtevami namesto obljubljenе večje blaginje posameznika s sabo prinaša še več neenakosti in kršitev. Ljudje izgubljajo čedalje več dosedanjih pravic, tako socialnih, delavskih kot človeških. Komisiji tako na primer opozarjata na slabo zaščitene pravice mladih, predvsem žensk, ki jim neustrezni pogoji za življenje in delo v državi (dostopnost stanovanj, nadurno delo, delo v več izmenah, za krajši delovni čas ipd.), ne omogočajo dovolj visoke stopnje socialne zaščite, da bi se odločale/-i za rojstvo otrok. Delovna mesta mladim ženskam po vrnitvi z materinskega dopusta niso več zagotovljena, saj jih čedalje manj dela na podlagi pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas. Omenjeno pravico mladih žensk bi bilo treba zakonsko urediti, za kar pa, kot kaže, zaenkrat ni dovolj političnega posluha. Takšna vprašanja so sicer v tesni povezavi s problematiko stopnje rodnosti v državi.

Komisiji tudi letos ugotavljata, da se dosedanje dobro sodelovanje Varuha človekovih pravic in Državnega sveta nadaljuje. Iz poročila je zaznati, da varuh pri svojem delu upošteva tudi nekatere pripombe in opozorila Državnega sveta, organa tudi sicer dobro sodelujeta na različnih področjih, med drugim tudi pri organizaciji različnih posvetovanj (2018 sta tako skupaj organizirala odmeven posvet o starejših kot sedanjosti in prihodnosti družbe, z zaključki katerega sta seznanila vse pristojne institucije v državi in jih pozvala k ukrepanju). Komisiji prav tako ponovno izrekata pohvale izkazanemu naporu Varuha za zaščito človekovih pravic na vseh področjih, ki so v njegovi pristojnosti, in ga pozivata k vztrajanju pri opozarjanju o zaznanih kršitvah. Pri tem

poudarjata nujnost nadaljnje krepitve ozaveščenosti družbe o človekovih pravicah ter skrbi za sledenje visokim etičnim načelom na vseh družbenih področjih. Hkrati se zavedata, da se bo določene kršitve človekovih pravic, na katere opozarja varuh, lahko odpravilo zgolj, če bo za njihovo reševanje izkazane dovolj politične volje.

Komisiji prav tako podpirata zahteve varuha po finančni neodvisnosti Urada Varuha človekovih pravic Republike Slovenije, saj je slednja, kot opozarja varuh, predpogoj za popolno svobodo delovanja varuha in opravljanje njegovega poslanstva - varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik Komisije za državno ureditev Rajko Fajt.

Ad 2.)

Komisija za državno ureditev kot pristojna komisija in Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot zainteresirana komisija sta 28. 3. 2019 skupaj obravnavali Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2018. Poročilo je v obravnavo Državnemu zboru predložil Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh).

Komisiji **sta se seznanili**² s poročilom, ki ga ocenjujeta kot vsebinsko dobro strukturirano in informativno.

Komisiji na podlagi predstavitve poročila ugotavljata, da se v okviru izvajanja nalog državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) vsako leto obiše kraje, kjer bivajo ljudje, ki jim je bila na kateri koli način odvzeta prostost, in preverja ravnanje z njimi. Namen navedenih obiskov je okrepitev varstva pred mučenjem in drugimi oblikami krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Na podlagi navedenih obiskov sodelavci DPM pripravijo priporočila, ki se jih nato posreduje v proučitev in uresničitev ustanovam in pristojnim ministrstvom. Varuh je naloge DPM v 2018 izvajal v sodelovanju s sedmimi izbranimi nevladnimi organizacijami. Gre za kadrovsko maloštevilno ekipo, ki pa opravlja pomembno delo. V 2019 je bil objavljen nov razpis za tovrstno sodelovanje in izbranih je bilo devet nevladnih organizacij, ki bodo z Varuhom sodelovale pri izvajanju nalog DPM v naslednjem obdobju.

Kot sta bili seznanjeni komisiji, je DPM v 2018 obiskal 81 različnih krajev odvzema prostosti - 24 socialno varstvenih institucij (domove za starejše); 32 policijskih postaj (PP) in center za pridržanje v Ljubljani; 6 zavodov za prestajanje kazni zapora; azilni dom oz. njegove sprejemne prostore; 3 psihiatrične bolnišnice; 4 posebne socialno varstvene zavode ter 11 vzgojnih zavodov, vključno z zavodom za usposabljanje. Nekatero institucije DPM obiše tudi večkrat zapored in preverja izvajanje svojih priporočil. DPM je poleg navedenih obiskov v 2018 izvedel še okoli 60 drugih aktivnosti,

² Ni bilo glasovanja, zgolj prebran ugotovitveni sklep o seznanitvi s poročilom.

povezanih z njegovim delovanjem, in sodeloval na dogodkih, na katerih je promoviral svoje dejavnosti.

Kot je pojasnil predstavnik Varuha, so v okviru DPM zadovoljni z odzivi pristojnih organov in obiskanih institucij na njihove ugotovitve in priporočila za izboljšanje stanja, saj se večina institucij redno odziva na priporočila in jih tudi uresničuje. Obiskane ustanove, če je le mogoče, sprejmejo ukrepe, ki so nujni za izboljšanje stanja. Mnogokrat pa so ustanove finančno omejene in odvisne od proračuna, ki ga določi pristojno ministrstvo. Varuh si želi še boljšega sodelovanja z ministrstvi, ki so soodgovorni za sistemske spremembe na področju zakonodaje, standardov in usmeritev za delovanje ustanov.

V 2018 je bilo v okviru vseh obiskov DPM izdanih okoli 500 priporočil, največ se jih je nanašalo na socialno varstvene zavode, kar ni nenavadno, glede na vsebino nalog, ki se izvajajo v okviru navedenih zavodov, ter glede na številčnost obiskov DPM v njih. Po številu prejetih priporočil sledijo policijske postaje, zavodi za prestajanje kazni in psihiatrične bolnišnice. Po tematiki pa največ priporočil zadeva bivalne pogoje, socialno varstvo uporabnikov, možnosti za pritožbene poti uporabnikov, vodenje evidenc, vodenje dokumentacije o postopkih, način dela v ustanovi, delo osebja... Od 484 izdanih priporočil jih je 196 že realiziranih, 148 je bilo sprejetih in so že v postopku realizacije, nesprejetih je bilo le 31 priporočil. Vse to kaže na visoko raven spoštovanja, ki ga DPM uživa pri institucijah in v državi. Pri tem je bilo izpostavljeno, da so po novem na spletnih straneh Varuha delovanje in naloge DPM prikazani bolj transparentno in jasno, saj so priporočila DPM ustanovam in ministrstvom predstavljena v obliki posebnih Excel tabel.

Komisiji ugotavljata, da v okviru obiskov različnih krajev odvzema prostosti DPM v lanskem letu ni zaznal primerov mučenja ali krutega ravnanja v smislu določil Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim in poniževalnim kaznim ali ravnanju. Vendar pa je DPM v nekaterih priporočilih kljub temu opozoril na nekatere primere slabe prakse ali ravnanja, ki bi lahko predstavljali kruto ali nečloveško ravnanje (npr. nameščanje oseb v socialnovarstvenih zavodih na hodnike in v druge prostore zaradi prostorske stiske; uporaba posebnih varovalnih ukrepov; itd.). Pri tem je v okviru poročila o izvajanju nalog DPM v 2018 ponovno opozorjeno na prezasedenost socialno varstvenih zavodov, posledica česar so neustrezni bivalni pogoji oskrbovancev, njihova slaba obravnava in prekomerna obremenjenost osebja. DPM izraža zaskrbljenost, da, kljub priporočilom, zapisanim v Posebnemu poročilu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov stanje na tem področju še vedno ni izboljšalo. Da je situacija zaskrbljujoča, kažejo številne nove pobude, ki jih v zvezi s kršitvami človekovih pravic na tem področju prejema Varuh. Na podlagi ugotovitev obiskov socialno varstvenih zavodov se sicer spodbuja ureditev varovanih oddelkov in opozarja na potrebo po spremembi zakonodaje na tem področju, prav tako se vedno znova opozarja na nerealizirano odločbo Ustavnega sodišča RS v zvezi z Zakonom o duševnem zdravju.

Varuh izraža tudi skrb, ker se nekatera priporočila DPM, ki se nanašajo na psihiatrične bolnišnice, ponavljajo že več let zapored. Tako je v poročilu DPM za 2018 znova opozorjeno na potrebo zagotavljanja dnevni oblačil pacientom, ki naj bi se jih tudi opozarjalo na možnost, da so preko dneva lahko v dnevni in ne v spalni oblačilih.

Prav tako je bilo že večkrat priporočeno, da naj se razne aktivnosti za paciente izvajajo tudi ob koncu tedna. V zvezi z določbami Zakona o duševnem zdravju se še naprej ugotavljajo nepravilnosti pri sprejemu pacientov in rabi posebnih varovalnih ukrepov, pri čemer je sicer zaznati določene pozitivne spremembe, saj so bile sprejete strokovne usmeritve za njihovo uporabo. Slednje daje upanje, da bo upoštevanje novih pravil vodilo k izboljšanju stanja pri uporabi posebnih varovalnih ukrepov.

Komisiji ugotavljata, da je Varuh zadovoljen s sodelovanjem Ministrstva za pravosodje in Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij, ko gre za izvajanje obiskov DPM v ustanovah, ki so v njihovi pristojnosti, ter z njihovimi odzivi in uresničevanjem posameznih priporočil. Še vedno se zaznava težave s prezasedenostjo posameznih zavodov za prestajanje zapora, z zagotavljanjem primernih prostorov za bivanje, možnosti za delo in za vključevanje zaprtih oseb v aktivnosti ter, kot je bilo že večkrat izpostavljeno, s pomanjkanjem pravosodnih policistov in drugega strokovnega osebja. DPM poroča tudi o zglednem sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve in Policijo, ko gre za obravnavo priporočil, ki jih prejmejo policijske postaje. V primeru priporočil policijskim postajam, se ta večinoma nanašajo na opremljenost prostorov za pridržanje, postopke evidentiranja pridržanja, uveljavljanje pravic pridržanih oseb in možnosti za gibanje pridržanih oseb na prostem v času pridržanja.

Varuh posebej izpostavlja priporočila, ki so bila v okviru DPM v 2018 namenjena Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in ki naj bi ministrstvo spodbudila k pripravi strokovnih podlag za celostno in enotno obravnavo mladostnikov, vključno z navodili za primerne vzgojne ukrepe, zlasti v primeru mladostnikov s težavami v duševnem zdravju, ter pridruženim nasilnim in hetero-agresivnim vedenjem. DPM je Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport dodatno predlagal prevetritev tehničnih standardov in prostorskih pogojev za stanovanjske intenzivne vzgojne ter druge skupine, prav tako pa tudi pripravo normativov, ki bodo veljali neposredno za vzgojne domove oz. mladinske zavode. Sodelavci DPM so pri obiskih navedenih ustanov namreč ugotovili, da mladostniki bivajo v slabih bivalnih pogojih. Varuh pri tem izraža upanje, da bo napredek na tem področju prinesel napovedani sprejem systemskega zakona o delovanju vzgojnih zavodov.

Na predstavljeno poročilo o izvajanju DPM so se odzvali tudi posamezni predstavniki nekaterih ustanov in ministrstev. Vsi razpravljavci so izpostavili, da zelo dobro sodelujejo z izvajalci DPM, da jim priporočila jasno pokažejo pomanjkljivosti sistema in da lahko na njihovi podlagi izboljšajo delovanje ustanov in načrtujejo njihov razvoj.

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij zagotavlja, da vsa priporočila DPM, ki po njenem mnenju postavljajo zrcalo sistemu, jemlje zelo resno. V okviru obiskov DPM v 2018 je navedena uprava prejela 67 priporočil, od tega 41 posamičnih, 2 systemski priporočili in 24 splošnih priporočil. Večina priporočil je bila sprejeta in tudi že uresničena, neuresničena pa so ostala posamezna priporočila, katerih izvedba bi pomenila večje finančne obveznosti ali pa terja pridobitev ustrezne dokumentacije in dovoljenj (gradbena dela).

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij poudarja, da je Varuh z odzivi sistema in njihovimi prizadevanji za izboljšanje stanja v zaporskem sistemu večinoma zadovoljen. V začetku 2019 so področje izvrševanja pripora in kazni zapora v slovenskih zaporih

prvič obravnavali tudi v Državnem zboru, na seji Odbora za pravosodje, pri čemer so se lahko tudi poslanci seznanili s težavami sistema. Že večkrat je bilo izpostavljeno, da glavni problem predstavljata pomanjkanje kadrov in finančnih sredstev. Za izboljšanje bivalnih in delovnih pogojev v slovenskih zaporih bo namreč treba vložiti znatna investicijska sredstva, saj so vsi slovenski zapori, z izjemo Kopra (novogradnja v 2004) in 2 novih oddelkov na Dobu 2011, nameščeni v starejših objektih. Ministrstvo za pravosodje sicer prepoznava navedeno problematiko in jo skuša reševati, vendar se na koncu kot glavna ovira izkaže pomanjkanje finančnih sredstev. Kljub temu naj bi bilo že v 2019 saniranih vsaj nekaj objektov. Kar se tiče kadrovske problematike pa se že letos pričakuje določene okrepitve kadrovske strukture, saj je v postopkih zaposlitve kar 54 novih pravosodnih policistov, kar je največ doslej. Veliko truda bo treba vložiti tudi v to, da se bo v sistemu obdržalo že obstoječe kadre.

Tudi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZEM) poroča o dobrem sodelovanju z DPM ter skrbnih pregledih vseh priporočil DPM, ki so podana na podlagi opravljenih nadzorov v splošnih in posebnih socialnovarstvenih zavodih. MDDSZEM na podlagi navedenih priporočil po potrebi ukrepa in ustanove spodbuja k izpolnjevanju priporočil, predlaga pa tudi določene sistemske spremembe. MDDSZEM prav tako redno odgovarja na priporočila, ki se nanašajo na domove starejših občanov, posamezne ustanove spodbuja k prenosu dobrih praks in dodatnemu izobraževanju uslužbencev. Posebej izpostavlja sodelovanje z Varuhom na področju demence. MDDSZEM je že 2011 pripravilo usmeritve za delo z osebami z demenco v institucionalnem varstvu, ki so bile nato na podlagi ugotovitev in priporočil DPM že dvakrat dopolnjene. Z navedenimi ugotovitvami se seznanja tudi izvajalce na različnih izobraževanjih in strokovnih srečanjih. Kljub temu, da usmeritve za delo z osebami z demenco v institucionalnem varstvu starejših niso obvezujoča pravna praksa, so domovom starejših občanov lahko v veliko pomoč.

Glede največjega problema, na katerega opozarja poročilo DPM, gre za prostorsko stisko socialnovarstvenih zavodov MDDSZEM pojasnjuje, da se z navedenim problemom v zadnjem obdobju zelo veliko ukvarja in ga poskuša razrešiti s pomočjo treh glavnih ukrepov. Prvi ukrep je namenjen predstavitvi ustreznih informacij o zasedenosti varovanih oddelkov, ki se nahajajo na spletni strani MDDSZEM. Vzpostavljena je baza informacij, kakovost predstavljenih podatkov pa bo treba še izboljšati. Drugi ukrep se nanaša na zagotavljanje dodatnih kapacitet, pri čemer naj bi se v Lokavcih do 2019 povečale kapacitete za 12 mest, začenjajo se tudi priprave za vzpostavitev varovanega oddelka v Domu upokojencev Ptuj. Določene ukrepe bodo morali izvesti tudi centri za socialno delo, ki lahko bistveno pripomorejo k znižanju števila podanih vlog za vključitve v varovani oddelek s tem, da pospešujejo povezovanje strokovnih služb in varovanih oddelkov s koordinatorji obravnave v skupnosti. MDDSZEM je v zvezi s tem za centre za socialno delo pripravil sklop pomembnih usmeritev in predlogov. Veliko pozornost MDDSZEM namenja tudi seznanitvi sodišč s primeri dobre prakse, predvsem v smislu nadomeščanja institucionalne obravnave v varovanih oddelkih z nadzorovano obravnavo v skupnosti. MDDSZEM se zaveda oblike dela na tem področju, vendar ocenjuje, da naj bi naštetih ukrepi vsaj delno ublažili trenutno težavno situacijo zaradi pomanjkanja nastanitvenih zmogljivosti v socialnovarstvenih ustanovah.

V razpravi je bilo opozorjeno tudi na aktualni primer domnevne spolne zlorabe v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga, v katerem so nameščeni otroci s težjimi ali težkimi motnjami v duševnem razvoju. V zvezi z navedenim primerom je bilo postavljeno vprašanje, ali je bil v navedenem centru v preteklem letu opravljen nadzor v okviru izvajanja nalog DPM. Komisiji sta bili seznanjeni, da so bila 2008, ko je DPM pričel s svojim delovanjem, vsa ministrstva pozvana, naj opredelijo kraje odvzema prostosti, ki so povezana z njihovimi področji dela in ki izpolnjujejo kriterije, zapisane v 4. členu Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Navedene predlagane kraje se je nato uvrstilo na seznam krajev, ki so v pristojnosti nadzora DPM. Pri tem je prišlo do kar nekaj težav, predvsem zaradi različnega razumevanja izpolnjevanja kriterijev 4. člena prej omenjenega opcijskega protokola.

Kot je na skupni seji komisij dodatno pojasnilo MDDSZEM, se lahko vsaka institucija odloči za več konceptov dela (brez omejevanja gibanja, torej z odprtimi oddelki in enotami, ali za vzpostavitev varovanih oziroma zaprtih oddelkov), pri čemer MDDSZEM institucije, ki imajo oddelke, na katerih se omejuje gibanje, napotuje na upoštevanje določb Zakona o duševnem zdravju o delovanju varovanih oddelkov. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je v 2008 za uvrstitev na seznam krajev odvzema prostosti izmed vseh zavodov za usposabljanje predlagalo zgolj Zavod za usposabljanje Črna na Koroškem.

Komisiji na podlagi podanih pojasnil ugotavljata, da DPM trenutno nima ustrezne podlage za uvrstitev Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga na seznam krajev odvzema prostosti, ki jih obišče v določenem letu, ker navedeni center ni uradno registriran kot kraj odvzema prostosti. Lahko pa, kot opozarja Varuh, navedeni center v vsakem trenutku obišče Varuh, če na podlagi določenih informacij sumi, da se lahko v navedenem centru krši človekove pravice, ne glede na to ali za to prejme pobudo ali ne. Komisiji sta bili seznanjeni, da je Varuh takšen način delovanja nedavno uporabil že dvakrat in pri tem prišel do določenih ugotovitev, ki bodo predstavljene v okviru poročila o delu Varuha za 2019.

Komisiji na podlagi vsega navedenega izpostavljata vprašanje skladnosti trenutnega seznama zavodov, kjer je ljudem odvzeta prostost, z realnim stanjem oziroma dejansko prakso posameznih zavodov ali domov. Neuradno je namreč mogoče zaznati indice, da marsikateri zavod izvaja ukrepe odvzema prostosti, pa ni opredeljen kot institucija z varovanim oddelkom ali kot kraj odvzema prostosti. Komisiji namreč ocenjujeta, da če je osebi dodeljen skrbnik, ker oseba sama ni sposobna skrbeti za svoje pravice in koristi, slednje lahko nakazuje na to, da gre za določeno stopnjo omejevanja svobode gibanja. Pri tem sta bili komisiji seznanjeni, da je tudi v okviru izvajanja nalog DPM zaznati določene nejasnosti v zvezi z opredeljevanjem varovanih in nevarovanih oddelkov (nekateri so verificirani, drugi niso), zlasti v okviru domov za starejše. Izpostavljena problematika bi zato po oceni komisij terjala dodatne razjasnitve in posebno pozornost Varuha ter morebitno prevetritev oziroma dopolnitev seznama institucij, ki so opredeljene kot kraji odvzema prostosti in so posledično v pristojnosti nadzora DPM.

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik Komisije za državno ureditev Rajko Fajt.

Ad 3.)

Komisija je obravnavala Predlog zakona o spremembah Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDPD-E), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru po skrajšanem postopku predložila skupina poslank in poslancev s prvopodpisanim Matjažem Nemcem.

Komisija predlog zakona **podpira** (5 ZA, 1 PROTI).

Komisija ugotavlja, da se s predlogom zakona ne predlaga novega praznika, ampak želi obstoječi praznik - vrnitev Primorske k matični domovini (15. september) - na podlagi določenih zgodovinskih dejstev poimenovati tako kot predlagatelji ocenjujejo, da je terminološko bolj ustrezno. Kot »15. september, priključitev Primorske k matični domovini«.

Komisija dodatno ugotavlja, da je predlog zakona z enako vsebino podprla že v preteklem mandatu Državnega zbora, in sicer na 4. seji komisije 7. 3. 2018, a zaradi predčasnega zaključka prejšnjega mandata Državnega zbora navedeni predlog zakona ni doživel epiloga v zakonodajnem postopku. Aktualni predlog zakona je komisija podprla brez razprave, a tokrat ne soglasno.

* * *

Za poročevalca je bil določen član komisije državni svetnik Tomaž Horvat.

Mag. Nuša Zupanec
sekretarka komisije

Mag. Peter Požun
predsednik komisije